3 2044 107 247 322

MH
243
Sch 8

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/dissertatioinaug1740schu

Q. D. T. O. M. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

OLEO OLIVARVM

QVAM

PRAESIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE

MEDICINAE ELOQVENTIAE ANTIQVITATVM ET PHILOSOPHIAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO

ACADEMIARVM IMPERIALIVM NATVRAE CVRIOSORVM ET PETRIPOLITANAE VT ET REGIAE SCIENTIARVM SOCIETATIS BEROLINENSIS SODALE

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN ARTE MEDICA LEGITIME OBTINENDIS HONORIBVS

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

AVCTOR

THEOD. IOAN. FRID. DÆHNERT

HAGENA MARCANO - GVESTPHALVS.

Ad d. Nouembr. MDCCXL.

H. L. Q. C.

HALAE MAGDEBVRGICAE

Litteris IOAN. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

XCIX.

DEO
PATRIÆ
PATRONIS
FAVTORIBVS ATQVE
AMICIS

HANC SVAM DISSERTATIONEM

DAT
DICAT
DEDICAT

T. I. F. DÆHNERT.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

OLEO OLIVARVM.

PRÆFATIO.

M*Vlta ſane ſunt, atque innumera, quæ optimus, quem ſapientiſſima Numinis manus contexüit, naturæ ordo nobis ubique exhibet. Multa quorum uſum miranda illa Dei T. O. M. providentia paullatim innoteſcere permiſit majoribus. Multa vero & plurima, quæ nulli adhuc mortalium cognita, partim fortaſſe poſteris detegenda remanebunt, partim ingenii humani fines plane excedunt. Sed quæ demum verba ſufficiant ad ea vel delineanda tantum, quæ adhuc in naturæ latitant ſecretiſſimis? Nec enim ad ea quidem, quorum elementa divina nobis gratia conceſſit inſpicienda, eo claritatis progredi poſſumus, ut ad legitimum ubique uſum ea perducere ſciamus. Id quod optime demonſtrat oleum illud olivarum, quod in uſu humani generis antiquiſſimo, hodieque frequentiſſimo, eſſe, nemo dubitaverit. Hoc quum*

 non

non ſolum in diæta plurimum, ſed in medicina etiam adhibeatur, omnium cenſuimus dignisſimum, quod meditationibus noſtris ſubjiceretur. Noli vero Lector H. promittere tibi in hoc tam exiguæ molis opuſculo, vel amplam fabularum, quas credula tradidit antiquitas, collectionem, vel grandem medicarum de oleo noſtro obſervationum theſaurum. Falleris, ſi alia quædam, quam ea, quæ prima ſuppeditare poſſunt elementa ad plenius delineandam materiam hanc longe nobiliſſimam, quæris in paginis hiſce. Breviter enim primo capite olei hujus olivarum hiſtoriam, ſationem aliaque præliminaria; ſecundo eſſentiam, naturam, & uſum deſcribere tentabimus. Interim non omni plane ſpe deſtitutus, fore ut emolumentum quoddam inde capias, Deum, ea qua par eſt reverentia, ut me ad finem mihi propoſitum perducat, rogo.

§. I.

QVum itaque de tractatione ejusque partitione noſtri thematis ſatis præfati ſimus, e re erit ut illud enodandum ſuſcipiamus. Præfixum quidem habemus oleum olivarum pertractare: aſt quum cauſatum ſeſe referat ad cauſam ipſam, arborem puta; erit itaque de illa nobis prius, quam ad ipſum oleum

oleum perveniamus, brevis inſtituenda meditatio. Arbor, quæ hujus olei mater eſt, vulgo audit olea, cujus vocabuli & derivatio & denominatio græcis debetur. Derivatur enim ab ἐλάια, quod vocabulum natales debet τῷ λειῷ, utpote quod idem ingerit, ac læve vel lubricum, nimirum ex eo ſic dictum, quod oleum exinde oriundum læviget lubricetque. Sed non ſolum arborem hoc nomine dici invenio, ſed & ipſum fructum, quem uſitatius olivam vocant, oleæ nomine appellari invenio: quemadmodum viciſſim olivam pro arbore veteres dixiſſe, oſtendi facile poſſet, ſi id noſtri inſtituti ratio poſtularet.

§. II.

Eſt itaque olea plantæ genus teneræ texturæ, folia oblonga ſuperne atro-virentia, inferius caneſcentia, acuminata, craſſa, calicem dentatum, florem monopetalum, rotatum, inferius quodammodo tubulatum, quaſi infundibuliformem, ſuperius quadrifidum vel quinquifidum, fructum ovatum pulpa pingui, nucleum durum continentem, cum ſemine ejusdem formæ, habens. Plantæ genus idque teneræ texturæ oleam eſſe facile cuique, qui ſimplicem ſibi ejus acquiſivit cognitionem, pateſcit. Nullam fere in propaganda elevandaque arbore artificioſius demandatam curam veteres magis reliquerunt, ac in olea ſerenda, utpote quam multitudo ſpecierum ab invicem quam maxime diverſarum deſideraret. Quid ergo aliud cauſæ dicendum, quam quod teneræ texturæ ſit; de cujus veritate fructus ipſe, quaſi cauſæ ſuæ optimus teſtis, nec non Germania pleriſque tractibus oleæ colendæ impar, abunde teſtantur.

§. III.

Sic itaque olea teneræ texturæ merito dicitur; inde autem ultro fluit, quod ſingularis ad implantandam promovendamque eam requiratur fœcunditas. Hæc autem a tribus præcipue pendet, a tellure fœcunda & ad facilitandum & maturandum fructum accommodo æſtu & convenienti cultura elevata. Tellus fœcunda nobis dicitur locus terræ temperatus ad producendum fructum oleæ faciens. Temperamentum ita dictum requirit ſolum pingue macritudine juſta conjunctum; quocirca aptiſſimum terræ genus oleis dicitur, cui glarea ſubeſt aut ſabulum pingue, aut ſi ſuperpoſita creta ſabulo admiſta eſt. Neque enim admodum frigidum cæli ſtatum, qualis v. g. trans Alpes eſt, neque præfervidum, qualem Africa, Libya & Aegyptus habent, perferre poteſt: nec frigidiores hyemes, etiam in provinciis ad oleam alias producendum aptis, ut in Gallia Narbonenſi, amat. Terram etiam denſiorem, ſi vivida & læta ſuccreſcere debet, deſiderat, ad quam maxime conducunt modici clivi, quibus olea maxime delectatur. Inde Italia nec non inſula Corſica, provincia Narbonenſis, Hiſpaniaque olearum lucos, quin etiam ampliſſimas ſilvas alunt. Depreſſa autem loca, aquis nimis obruta, ardua, æſtu nimis exſiccata, cretoſa, eaque ſcaturiginoſa uliginemque foventia, oleam brevi perituram faciunt. Multi terram huic propriam ad mare dicarunt, arboremque hanc ultra milliarium ſexageſimum, vel juxta Plinium, quadrageſimum ab illo aut non vivere, aut non eſſe feracem, autumarunt: quibus tamen experientia pudorem ſugillat.

§. IV.

§. IV.

Etſi autem vitium telluris oleæ quam maxime noceat, non ſtatim tamen inde arguendum, ac ſi totam inde peteret ruinam. In quantum enim fundus præſtat, in tantum fructus ſuum fœnerandum præbet uber: quod non ingrate COLUMELLA in *Libr. de Arboribus* §. *17.p.m. 505.* effatus eſt: *Olea maxime collibus ſiccis & argilloſis gaudet: at humidis campis & pinguibus lætas frondes ſine fructu affert.* Cui optime conſentit VARRO *de re ruſtica L. 1.* §. *24. in agro craſſo & calido oleam conditaneam, radium majorem, Salentinam, Orchitem, Pauſeam, Sergianam, Culminiam, Albicerem: qui ager frigidior & macrior ſit, ibi oleam Licinianam ſeri oportere.* Quo enim humidior terra eſt, eo floridiores & pinguiores olivas producit, inde in una provincia aliæ naſcuntur olivæ quæ condiuntur, aliæ ex quibus oleum exprimitur: quas ita diſtinctas terra facit.

§. V.

Non ſufficit autem tenuior telluris qualitas, ſi eidem non correſpondeat æſtus ex climate calidiore dependens, quippe quod fomentum omnium ejus generis fructuum audit jure meritoque. De ejus veritate non ſolum teſtatur Germania, utpote ea fere deſtituta, ſed & veteribus circa oleas inſerundas ſtrenue obſervatum tempus, obſervatus ſationis ſitus, obſervatusque ejus poſitus & modus. Quamvis enim in quacunque provincia uſus & experientia inſitionis certum præfixerit tempus, non tamen fieri poterat, ut & in eadem omnis regio æqualem haberet legem, quum & tellus non ubique eadem, nec plaga æque fortem ubique extendat fervorem. In-

de

de agricolæ alibi vernum fere tempus circa calendas Majas, alibi Februarias, ac vero alii ab octavo Calend. April. præceperunt; ita ut locis frigidis ſerius, calidis maturius inſertæ fuerint oleæ: pluribus vide ſcriptores rei ruſticæ antiquos.

§. VI.

Quum conveniens æſtus fomentum procreandorum fructuum ſit, non incongrue diligentem ab agricolis ſemper habitam ſitus rationem perſpicimus; ſimulque edocemur, quare arbor hæc arduo locorum ſitu mediocriter ab humore ſuſpendi, ſcalpi, aſſidue lætaminis ubertate pingueſcere, feracibusque ventis clementer agitari amet; quare eandem intra ſexagenos pedes diſponi deceat, quum una alii nimis in excipiendis radiis obſutura ſpatiumque in latitudinem creſcendi incluſura eſſet. Nam quæ obicem talem habent, & in proceritatem extenduntur, evanidæ fiunt, parumque fructus ferunt. Nec minus evincitur ratio, quare oleæ propter frondem ſine detrimento ponantur a ſeptentrionali plaga, quod non officiunt ſoli; quare in tranſlatione arbuſcularum, rubrica easdem notare conveniat, ut quum ex ſeminario transferuntur, easdem cæli partes aſpiciant, quas etiam in ſeminario aſpexerant: alioquin frigore vel calore laborabunt ab iis partibus, quas præter conſuetudinem ſub alio tractu expoſitas habuerunt.

§. VII.

Maxime & circa ſitum expedit qualitatem arborum ibi ſitarum, ſive vividarum ſive emortuarum, perſcrutari. Nam quarundam vicinitas oleis morti eſt: quale quid de quer-

quercu, quæ cum olea pertinaci diſſidet odio, adeo verum eſt, ut eam & viva & mortua & usque adeo effoſſa, perituram faciat. Qualis antipathia non tam in quercu ipſa, ſed ipſius potius radice, quam vermes inſident, & inde oleæ dulcedine invitatæ eam cum ipſius interitu appetunt, quærenda erit. Nec minus poſitum ſuapte cauſa reddere refert ab infeſtationibus liberum. Oleis enim quam maxime capræ ovesque inhiant, dum cacumina depaſci amant, quo adeo ſterileſcunt, ut nullo remedio in poſterum prolificæ fiant.

§. VIII.

Modus oleam plantandi & propagandi quum tellurem teneram eamque æſtu elevatam præſupponat; neceſſe inde fuerit, ut eo, qui fœcunditatem oleæ elargiri poſſit, modo inſeratur oleæ planta, hæcque decenti modo inſtruatur & curetur. Circa inſitionem tria olim habuere genera, habentque hodie 1. quo reſecta & fiſſa arbor reſectos ſurculos accipit, 2. quo reſectum intra librum & materiam ſemina admittit, quæ utraque genera verni temporis ſunt, denique 3, quo ipſas gemmas, cum exiguo cortice, in partem ſui delibratam accipit, quam agricolæ emplaſtratio[n]em vel noſtrates inoculationem dicunt; quem modu[m] ita & convenientiorem & probabiliorem & ſic magis uſualem eſſe conſtat. Quum autem uſus ejus hodie ſatis conſpicuus ſit, nosque ulteriori indagatione ſublevet: inde inſitionem ipſam, ejus antecedentia & conſequentia utpote ablaqueationem, ſtercorationem, abraſionem &c. ſicco præterimus pede, tantummodo circa oleam monentes, quod hæcce, non ut aliæ quæ ſimulatque gemmas agere cœperunt, luna

creſcente inſeruntur, circa æquinoctium vernum usque in Idus Aprilis inſeratur.

§. IX.

De cultura ſatis, pro inſtituti ratione, egiſſe nobis videmur. Quum autem aliud oleæ genus, quod dicitur ſylveſtre, ſive oleaſter, ſuos etiam pro exprimendo oleo aliisque uſibus exhibeat fructus; inde diſcriminis ergo ejusdem brevis figuranda erit delineatio. Ipſum oleæ, quo proprie ſativa venit, vocabulum ſatis indigitat, eandem a ſilveſtri cultura differre, ita ut ſi ſativa negligatur, in ſilveſtrem abeat, & ſilveſtris ex ſativæ nucleo naſcatnr. Nec etiam ramorum magnitudine oleæ cedit, aliasque, quæ ſativæ propriæ ſunt, qualitates habet, niſi quod ramis rarior per eosdem ſpinas poſſideat, foliis gaudeat longe minoribus brevioribusque, fructu olivæ minore ſtrigoſioreque, ſucco purpureo, mordaci prædito; imo tota arbor inſigniter amara eſt, quæ habet corticem ſativa multo læviorem. Aſt quum diſcrimen utriusque arboris amplior deſcriptio datura ſit; ad eam potius, ut utrique communem, devolvimur.

§. X.

Poſtquam ita olea ſolo inſita fuit, pedetentim ita coaleſcit, ut quibusdam ſuperatis demum annis ſibi proprio gaudeat vigore, tam intrinſeco quam extrinſeco. Ad hunc enim refertur magnitudo, quæ communiter, ſi altitudinem ſpectes, mediocris eſt, quandoque tamen procera & prægrandis; craſſitie vero truncum habet coxis viri ſimilem, qui magna ex parte nodoſus, ex quo ruſticis ova olearum dici conſueta ſunt. Materia æqualiter ſpiſſa

ſpiſſa, ſatis ſolida, alicubi & criſpa & intorta, guſtu amaricante, colore inter flavum & ſpadiceum fere medio, nonnunquam etiam maculis utriusque coloris invicem convolutis conſperſa, præſertim cum ad juſtam perfectionis ſubſtantiam pervenerit, teſte CORDO. Truncum pulcher coloris nimirum cinerei, lævis & glaber condecorat cortex. Ramos habet ſat extenſos copioſosque, ſub quorum tegumento hominibus quies & brutis amœnum præbeatur ſuſtentaculum. Cetera quæ inſuper circa folia, flores, adhuc notari merentur, ſatis ex data deſcriptione pateſcunt, niſi quod inſuper, ſicuti alia folia, ita & hæc inciſuris & manifeſtis venis, unico neruo inſigni a pediculo ad acumen oppoſitum excurrente, gaudeant. Flores ſuſtinet albicantes, qui racematim cohærent, & quatuor foliolis fructus rudimentum complectuntur, qui tamen multis ex rationibus eundem non ſemper edere queunt. In locis enim non ita oleis aptis tam ſativæ, quam ſilveſtres cum floribus, at ſine olivis producuntur, quales in Germania videre regulariter poſſumus. Quamvis enim extraordinarius aeris æſtus easdem & fructu onuſtas feciſſe dicatur, uti anno 1718. hac in urbe ab excellentiſſimo Domino PRÆSIDE aliisque ſatis obſervatum eſt; ſiquidem autem una hirundo ver non facit, ideo vnicus isque extraordinarius caſus regulare non ponit. Satis ergo ex antea dictis conſtat fructum hunc, quem dicimus olivas, tenerrimæ indolis eſſe.

§. XI.

Olivæ ex floribus prodeuntes lente admodum creſcunt, & pro æſtus adjumento modo citius alias ſerius nucleum durum, oleum, carnem & amurcam conſequuntur.

tur. Quum autem una alteram præſtantia ſuperet: inde has in multas ſpecies diſtinxerunt, easque peculiaribus nominibus inſigniverunt veteres, uti eorum monumenta tradunt. Hanc in rem VIRGILIVS cum PLINIO tres tantum memorant olearum ſpecies; quibus tamen alii pro regionum ſitu plures adhuc addiderunt, ita, ut COLVMELLA *de re ruſtica L. V.* §. *VIII.* & DIOSCORIDES decem ſpecierum faciant mentionem. Totidem etiam in Provincia Galliæ uſitatas annotat MAGNOLIVS in *botanico Monſpelienſi*, atque characteres cum nominibus vernaculis adiungit: quæ ſunt 1. PAVSIA, eſt oliva major oblonga anguloſa amygdali forma, quæ in Gallia audit *amellau:* ſuaviſſima eſt & roſæ habet odorem. 2. ALGIANA quæ eſt media, oblonga, anguloſa, vulgariſſima, & dicitur *oulivieire.* 3. LICINIANA & eſt media oblonga, fructu corni figura, a qua inde *corniau* venit. 4. SERGIA, quæ eſt minor oblonga, & dicitur *pichauline.* 5. NEVIA, quæ eſt maior ſubrotunda & dicitur *ampaulau*, quæ olivarum ſpecies maxima eſt. 6. CVLMINIA quæ eſt media rotunda præcox, quæ cito matureſcit & ideo ab arbore cadit: dicitur *morau.* 7. REGIA quæ eſt minor rotunda racemoſa in racemulis veluti congeſta, unde nomen habet *bouteillau.* 8. CIRCITES, aut rectius cercites, quæ eſt minor rotunda rubro-nigricans, quæ inde dicitur *ſalierne.* 9. MVRTEA, quæ eſt minor rotunda ex rubro & nigro variegata, quæ inde dicitur *pigau.* Hæ ſpecies communiter vulgatiſſimæ dicuntur, inde tamen eruendum minime erit, ac ſi aliæ, præter has, non darentur; ſicuti enim olivæ maxime Hiſpanicæ prunis mediocribus æquales & figuræ ſimiles, nec non olivæ albæ, quarum PLIN. meminit & eas in Hetruria naſci dicunt Mathiolus

& alii,

& alii, ſic majuſculæ & oblongæ memorantur, quas Raggiarias nominant, aliæ itidem majores, quas regias Pariſias diſcriminis ergo vocitant, aliæ itidem olivellæ, aliæ albidiores, quarum ſubſpecies culminia eſt, & dicitur *Blaniau*, diſtinctionem forma-tenus ingerunt. Ne dicam nunc alias ſpecies, quæ a Provinciis petuntur, & inde *Bononienſes*, *Genuenſes*, *Florentinæ*, *Lucenſes*, *Provinciales*, *Luſitanicæ*, *Narbonenſes*, *Bæticæ*, *Senenſes &c.* in celebritate verſantur. Quis enim referre poterit tot tantasque olearum ſpecies, quæ innumeræ excreſcunt & in dies novæ excogitantur, uti ex Tourneforio, qui alias inſuper ex uno alterove diſcriminis charactere retulit, luculenter patet. Differentiæ enim vel a forma, vel a colore, vel a ſucco, vel a magnitudine, vel a loci varietate, vel ab inventoribus hauriri eodem fere modo poſſunt, uti Germania ſuos unius generis fructus diſtinctos habet. Quamvis id facile concedi poſſit, quod cum aliis ut pomis, pyris, prunisque non omnimodo conveniant, quia hæc arbor minus apta eſt ex ſemine naſci, unde potiſſimum varietates in aliis prodire ſolent.

§. XII.

Hæ autem ſpecies in eo omnes conveniunt, ut, ſicuti dictum, flores, fructusque edant. Flores, qui ſunt monopetali, Iunio maxime vel Iulio menſibus prodeunt, ex quibus baccæ proveniunt primum virides, quæ, uti dictum, nucleo duro, carne, & amurca inveſtiuntur, & deinde appropinquante maturitate palleſcunt, & tandem, prius factæ purpureæ, ſaturate nigreſcunt: quo facto inter copiam & bonitatem ad decerpendum optima ætas eſt, & tunc vocantur drupæ, quæ menſibus Novembri, Decem-

Decembri, imo pro locorum ſitu, & inde tardius excitata maturitate, etiam Januario & Februario colliguntur. Caveant autem olivantes easdem perticis petere, nam illis lex antiquiſſima fuit *oleam ne ſtringito neve verberato:* potius enim, ſi e terra tangi poſſunt, convenit, manu ſtricta easdem legere, aut ſcalas admovere, quæ enim ad terram recidunt, quatiuntur: & inde eædem, æque ac vapulantes, maceſcunt, nec oleum edunt, nec arbores in ſequentibus annis ferendis fructibus, ob id quod percuſſa olea ſecum de ramulo plantam ſive germen deferat, pares exiſtunt. Et inde petitur hortulanorum myſterion, quod in dilatis certos in annos fructibus ponunt. Quum enim drupæ maturitati nomen debeant, inde facilis emanat ratio quare earum tantum legendum ſit, quantum nocte veniente poteſt exprimi: nam vulgare illlud, nod nimirum illis & qui olivetum arat, fructum roget, qui ſtercorat, exoret, qui cædit, cogat, nos docet maturitatem & inde improviſam putreſcentiam accelerari. Neque minus inde eluceſcit fundamentum eius, quare aliæ olivæ in pavimentis tam diu ſternendæ ſint, donec rugoſæ eveniant, ſed quam maxime cavendum ſit, ne diutius ibidem detineantur, quum, teſte PLINIO & CATONE, olivæ in acervo, prævia quadam ad putredinem alteratione concaleſcant, & amurca, ſi forte in bacca remanſerit, olei ſaporem corrumpat. Licet enim non dixerimus ex mora in tabulato oleum minui & amurcam augeri, quum amurca aqueus ſit humor & calore facile evaporet; oleum autem cum ſit ſuccus pinguis & tenax, ideoque non facile diſſipetur: ita tamen afficitur ut debita ſua qualitate deſtituatur.

§. XIII.

§. XIII.

Lectæ & tabulatæ olivæ, quibus nuclei, quorum confractione olei ſapor alias vitiatur, demuntur, ſi inquinatæ fuerint, aquis lavandæ protinusque ſubſtratis tegetibus aut pannis expandendæ ſunt, quo aquoſitas ex ipſis reſiccetur, & foliis & virgultis repurgentur olivæ, ad quod triduum ſibi depoſcunt. Illæ ita mundatæ & reſiccatæ protinus in torcularia ferventia deferuntur, quo facto ſolidæ ſive integræ prælo paulisper conquatiuntur, ita ut fractæ contuſæque eo aptius poſtea trapetis premi queant, cui tamen molæ leviter ſuſpenſæ eo cautius ſubjiciuntur, quo melius jactura olei diſpergendi removeatur. Deinde fiscinis novis, ſtudio ad hoc tepefactis, includuntur, inde olivæ exprimuntur, & oleum ita expresſum in labrum, ut fraces & amurca liquentur, defluit. Labrum autem omnino deſideratur fictile & huic præparatum; nam ſi conchæ æneæ, plumbeæque cortinæ labraque adhibentur, illa non ſolum aëre vitiantur, ſed & oleum ipſum mineralibus hiſce non parum corrumpitur. Præterea cautum ac providum oportet eſſe patremfamilias, ut vaſa crebrius mundet, fiſcinas ferventi aqua lavet, & ſpongia diligenter tergat, cuius commendationem veterum bonæ menti adſcribendam habemus.

§. XIV.

Indoles olivarum ſuccis ſcatentium per ſe infert, quod prima olei preſſio non tantum quantitate, ſed etiam qualitate, utpote meliore olei ſapore & virtute, exuberet, quum quaſi lixivium effluens, nil niſi purum oleum, mellei ſaporis præbeat. Inſequens autem preſſio eisdem commodis non gaudet, quod nimirum magis fracibus

com-

commiſceatur, & inde majus quidem pondus, ſed minorem cenſum habeat. Et inde tortivum ab iis, quorum diſtinguere intereſt, nominatum fuit. Tertia denique expreſſio multo deterius oleum exire facit, quodque parum a fecibus diſtat, quas vulgo amurcam vocant. Hoc autem nomine illæ dicuntur olivarum, ex quibus oleum ſatis expreſſum cenſetur, reliquiæ, nec minus etiam aquoſitas, quæ doliorum, quibus oleum conſervatur, fundis inſidet, quod apud nos proprie fæces denominant. Amurca autem utrumque infert, eſtque ſuccus amarus vel ſincerus & adſtringens, vel ſalſus ab adiecto inter exprimendum ſale, & cum humiditate fracibusque olei colliquato, enatus. Vtrumque laudibus evexit CATO, teſtante PLINIO. Præprimis autem primi generis ſuccus, æque ac oleum aut vinum in doliis, ſi de eo duæ partes decoctæ & refrigeratæ ſint, conditur, quo axes unguntur, & lora, calceamenta, & coria omnia meliora fiunt. Deinde aliæ dantur conditurarum conditiones, ut ea, in qua adjicitur muſtum, quod etiam per noſtram peregrinatur Germaniam & appetitui excitando inſervit. Secundi generis ſuccus, qui dicitur ſalſus, cauſſam habet partim in ſe, partim extra ſe, in addito, ut dixi, ſale pro ſeparando & purificando oleo fundatam: inde uſus propter iſtam vim adſtringentem tam in morbis quam & aliis vitiis ſe exſerit. Decoctus enim in cupreo vaſe ad craſſitudinem mellis adſtringit, qui dentium doloribus, & vulneribus exulceratis, addito aceto vini, commode illinitur, nec non medicamentis ocularibus utiliter commiſcetur. Si vero cum oleo omphacino recoquatur ad mellis conſiſtentiam carioſos dentes extrahit. Fotus ex cruda & recenti amurca ad dolores árthriticos mitigandos

dos conducunt. Deinde amurca ad hydropicorum tumoris molem reprimendam peruncta in pelle villoſa adhibetur. Iumentorum ſcabiem cum decocto lupini, & chamæmeli illita ſanat. Eadem areæ terendis meſſibus ſubiguntur, vi cujus formicæ rimæque abſunt. Eandem & luto & calci admiſcere, & inde tectoria, pavimenta, laquearia parietesque oblinire convenit, tum quod eadem incruſtati parietes adventitia humiditate nunquam collachrymantur, & ſitum minime contrahunt, tum quod ab offenſionibus & maculationibus blattarum, aranearum, eiusque generis aliorum inſectorum, ſecuri redduntur.

§. XV.

Poſtquam ita modum olei exprimendi, ejusque recrementa, vidimus, jam ordo quidem poſtulat, ut ad condituram, utpote alterum olivarum uſum, procedamus. Quum tamen ſativarum maxime fecerimus mentionem; id admonitum volumus, & ſativarum, & ſilveſtrium eundem eſſe exprimendi modum. Nec id firmiſſime credi volumus, oleum nimirum omne ex olivis tantum exprimi, utpote haud ignari moris apud falſarios recepti, ex foliis & ſurculis oleum præparandi. Quod quum ob amaritudinem multo vilius ſit, nec noſtris uſibus ullo modo aptum ſit, conſultum inde putamus, horis parcere, & ejus rei curioſos ad PLINIVM, aliosque, qui ſuſpenſæ ejus hederæ ſatis illudunt, remittere.

§. XVI.

Olivarum alter uſus in conditura conſiſtit, qua illis olivis, quæ oleo exprimendo haud pares exiſtunt, conſulitur. Virtus enim quæ in amaritudine latet, poſt multa

C expe-

experimenta, valuit, ut non ſolum culinæ ſed & medico uſui adaptatæ fuerint. Inde delicias lauti divitesque hauſerunt, & poſtea ars invenit ſuavitatem, quam non potuit natura. Quid quæſo horridius oliva ſive matura ſive immatura: illa ob nimiam pingueſcentiam, hac ob nimiam auſteritatem! ſed quid de guſtibus diſputandum erit? utpote qui in noſtris oris illam & delibandam geſtimus. Satis autem conſtat non omnes olivas prælis ſubjici aptas eſſe, quarum cauſæ plurimæ eſſe poſſunt: præcipue autem quod quædam exuberanti nec oleoſitate nec amœnitate ſunt, & quod ad iuſtam maturitatem non perveniunt, ſed vel tempus illis conſuetum anticipant, nigreſcuntque in arboribus ipſis, vel quod ad terram tempeſtatis injuria aut alio accidente proſiliunt. Quæ ob olei defectum & acerbitatem condiuntur, ſunt præprimis Regia, orchis, pauſea arida, atque olivellæ & aliæ quamplurimæ. Quæ in arboribus extorrentur, dicuntur olivæ nigræ. Quæ denique terram citius petunt, Drupæ vocantur. Quævis harum ſingulari induſtria peculiarique modo condiuntur; in eo tamen omnes conveniunt, quod ſale vel muria conduntur, & inde colymbades ex eo audiunr, quia olivæ innatant & quaſi urinabundæ fluitant: & inde etiam halmades, vocabulo a Græcis accepto, vocantur.

§. XVII.

Condituram ipſam variis modis nobis perficiendam reliquerunt veteres, quos omnes adducere nil niſi opus ſuperfluum eſſet. Pauca tantum, memoriæ lectoris conſulturi, monebimus de modis condiendi conſervandique vulgatiſſimis. Olivæ vel ſunt maturæ, vel non; hoc caſu convenit

venit eas ſereno cælo manu diſtringere, lectasqne a ſordibus purificare; deinde in ſingulos modios olivæ ſalis integri ternas heminas adjicere, & in vimineos qualos confundere ſuperpoſito copioſo ſale, ita uti olivas contegat, ſicque triginta dies pati conſudaſcere atque omnem amurcam exſtillare: quæ ita præparatæ in alveum diffunduntur, & ne ſal permaneat, munda ſpongia deterguntur. Tum in nova vaſa injiciuntur, & ſapa vel defruto amphora repletur, ſuperpoſito ſpiſſamento aridi fœniculi, quod ita olivam deprimit. Priori modo factæ colymbades de muria tolluntur, ſpongiaque terguntur, deinde canna viridi duobus vel tribus locis ſcinditur, & triduo in aceto habetur, quarto die ſpongia extergitur, in urceum aut cacabum novum, ſubſtrato apio & modica ruta, mittitur. Conciſis deinde pleno vaſe olivis defrutum usque ad os immittitur, laurique turiones, ad hoc ut olivas deprimant, injiciuntur. Quæ ita conditæ aliquot poſt dies uſui patent. Quum autem ſal, quod olivis condiendis iuſpergitur, non ita totum exſtillari poſſit, indeque appetitui guſtum minus placitum creent; inde poſtea pro eodem attenuando, & diſpergendo mixturas ſibi quæſitas obſervarunt, quam in rem ita mel & acetum addiderunt, per certos etiam dies evaporandas reliquerunt; plures ſapæ partes quam aceti pro dulcioribus, & vice verſa pro acrioribus efficiendis infuderunt. Modum autem & ejus multiplicem differentiam videbis apud Palladium in Menſe Novembri *Tit.* 27. Nec minus oculis delicias excitandas vtilitas eorum, quorum intereſt, curavit; ideo priſtinam, quam vigentes habuerunt, formam adumbrare anniſi ſunt: quando lixivium ex calce viva libras VI. cum ſufficienti aqua & etiam ex

 cine-

cineribus quernis libras XII. & aquæ tantum, quantum ſufficiat, ad diſſolvendum præparant. Vtræque ſolutiones filtratæ miſcentur, dein in lixivio hocce olivæ virides, electæ & mundatæ Lib. XXV. per horas VIII. vel ad ſummum X. macerentur: interim ſpatula lignea leviter commiſcentur, ne lædantur contundanturve. Quo ita facto pleraque amaritudo, & nauſeoſitas extrahitur. Eximuntur deinde & lavantur in aqua, poſthac macerantur quinis ſenisve diebus, mutata affuſaue ſæpius aqua. Poſtea extractæ conduntur muria, in qua nimirum antea fœniculi caules diſſecti ferbuerint; quæ ita præparata fictili huic apto aſſervantur, & non tantum nativam viriditatem ſervant, ſed etiam eſui & affectu & effectu delectabiliores evadunt.

§. XVIII.

Atque ſic videmur ſatis tractaſſe, quæ ad primum caput, de olea, fructu ejus, indeque premendo oleo, pertinent: nunc ad alterum progredimur, quo ipſum oleum nobis erit conſiderandum.

§. XIX.

Oleum itaque noſtrum ex olivis expreſſum ptæfixam nobis ſiſtit metam, non ultra, quam ejus lex fert, procedendi. Sunt enim alia quoque, & ſatis multa, quæ vocantur olea, ex mineralibus, alia ex animalibus, alia etiam ex vegetabilibus. Atque hæc inter inveniuntur, quæ oleam nulla ex parte agnoſcunt parentem, cujusmodi plurima referuntur; alia itidem, quæ ab olea quidem dependent, attamen majori cura vel ex foliis vel ramis, vel olivis immaturis, vel ſylveſtribus exprimuntur,

ut

ut ſupra meminimus. Sed quum eorum omnium exiguus hodie uſus, in noſtris ſaltem terris, vigeat, enumeratio autem ampla, magis nobis hic impedimento quam commodo eveniret: illorum, non niſi in quantum vel diſtinctionis vel vſus aliqua ratio poſcit, memores erimus; atque illi potiſſimum inhærebimus, quod nomine hoc eminenter gaudet.

§. XX.

Oleum itaque olivarum eſt liquor pinguis, ex olivis maturis expreſſus. Illud autem liquorem eſſe, id eſt ſubſtantiam fluidam, promanantem ubi nihil impedit, facile mihi perſuadeo, unicuique liquere, qui oculis ſuis certitudinem & vulgari experientia probitatem non abnegat; adeoque ejus probationi plus indulgentes oleum operamque perderemus. Habet autem hoc cum aliis liquidis pinguibus commune, quod frigore multum alteratur. Non valde enim intenſo illo mox grumoſum, lentius, turbidum apparet: eodem autem magis aucto omnino deſinit fluere, totum opacum redditur, & ſpiſſam conſiſtentiam acquirit. Quæ tamen omnia, recedente frigore, ac reverſa aeris ambientis temperie, mox ita mutantur, ut priſtina liquiditas & limpiditas reſtituatur.

§. XXI.

Olei liquorem pinguem eſſe variis modis cognoſci poterit, ſi infallibilis ejus effectus ſenſibus noſtris ſuggerat primo inflammabilitatem, ſive quod idem, principium ſulphureum: utpote flamma ex pinguedine alitur, conſervaturque. Nec minus ſecundo ex eo apparet, quod olei conjunctio cum aqua ſine alio intermedio nun-

quam fieri queat; utpote quod de omnibus omnino pinguibus non immerito dicitur: Fieri enim per rerum naturam nunquam poterit, ut corpora etiam fluida, ſed maximopere particulis cohærentia, ab ſe invicem divellantur per heterogenea fluida. Amicitia enim, quam hic poſuit natura, tanta quidem eſt, ut ab aqua non interrumpatur. Si tamen tertium interveniat, cum utroque tam aqua quam oleo commiſcibile, facile utriusque combinatio percipitur. Nec minus tertio aliqualem præbet ejus probationem olei lubricitas lævitasque, quæ proprie pinguibus debentur.

§. XXII.

Quum itaque oleum ſit liquor pinguis; hic autem ejus naturæ ſit, ut particulas, quas habet admodum connexas, difficulter a ſe invicem ſeparari patiatur: inde ſequitur ultro, quod oleum veteribus non incongrue dictum fuerit craſſum, calidum & humidum, nec minus ſalſum. Crasſities, ob datum modo principium, nobis idem eſt ac tenacitas, quæ natales ſuos ex mucilaginoſitate habet. Quod autem calidum exiſtimaverint, eo forte moti ſunt, quia igni, caloris maximæ cauſæ, pabulum præbet. Sed videntur eo etiam deducti experimentis quibusdam. Nam hiberno tempore itinera facientibus, ſi oleo prius perungantur, fructum hunc affert, vt minus a frigore lædantur. Id duplici ratione puto accidere. Nam & particularum glacialium ingreſſum per poros occluſos impedit, & exhalationes impedit, adeoque efficit vt in occluſo agitati humores affrictu illo magis incaleſcant, minusque foras emittant. De Hannibale refertur, quod is Romanos oppugnaturus militum ſuorum, per alta & frigi-

diſſima

diſſima Alpium iuga iter hieme facientium, corpora olei illitu muniuerit. Eodem traxerunt Pollionis Romuli, de quo PLINIVS *lib. XXIII. cap. 24.* exemplum. Nam quum illum iam centeſimum annum excedentem Auguſtus hoſpes interrogaſſet, quanam maxime ratione vigorem illum animi corporisque cuſtodiſſet: reſpondiſſe fertur: intus mulſo, foris oleo. Videntur enim beneficium illud ab oleo acceptum ita interpretati, quod calidum innatum fouerit atque conſeruauerit. Sed quod oleum intus ſumtum calefaciat, mihi non videtur vlla experientia comprobari poſſe. Nam in morbis calidiſſimis inflammatoriis magna copia intus cum fructu ſumi videmus: quod ſuo iam tempore de Gueſtphalis annotavit IO. SCHROEDERVS in *theſ. pharmaceut.* qui pleuride laborantibus tam diu porrigunt, donec ipſi ſudores oleum redoleant.

§. XXIII.

Non autem ſolum poros illa ſua mucilaginoſitate obturat, ſicque diſſipationem nimiam prohibet; præſertim ſi modica adiecta cera fuerit craſſiuſculum factum: quod veteres in ſuo acopo dicto obſeruabant: verum etiam fibrarum rigiditatem tollendo corpori agilitatem præſtat. Quod comprobatum dant athletæ, qui in gymnaſiis aut palæſtris ſuis nudi non prius luctabantur, aut aliud corporis exercitium ſubibant, quam oleo peruncti eſſent, utpote quo ad omnia expeditiores, & obeundis corporis motibus celerrimis aptiores reddebantur. Ne vero a corpore calefacto oleum nimis cito deflueret, impediebant porro inſperſo puluere tenuiſſimo: de quo multa apud veteres proſtant; quæ huc tranſcribere non

vacat.

vacat. Illud certum eſt non mirandum eſſe quod veteres, talibus a pueritia adſueti, infinitam oleorum & vnguentorum varietatem inuenerunt. Nam non ſolum ante exercitationem vngebantur: ſed eadem vt & omni alio labore aut itinere defuncti, ad laſſitudinem eximendam, lauabantur, fricabantur, tandemque vnguentis delibuti cœnam capiebant, miſerrimosque ſe putabant, quando ita curare corpus non poterant. Quin etiam ſenes ita conſuetudinem retinebant, vt lauari vngique vellent, etiamſi nullo labore delaſſati.

§. XXIV.

Nec minus veteres oleo ſalſum æque ac humidum principium ineſſe referunt: dolendum tamen eſt, quod ei diſtinctius eruendo non admodum incubuerint. Non enim tantum ſub eodem latent particulæ ſalinæ aquoſæque; ſed quatuor illis ſic dicta elementa inde commode demonſtrari poſſunt, ut aër, aqua, ignis, terra. Aërem ibidem ſubeſſe, primo antlia pneumatica oſtendit, vi cujus ille exantlatur, eoque redigitur, ut omnium fere aëris particularum expers reddi poſſit. Deinde etiam olei coctio nos ejus, æque ac aquarum oleo contentarum, certiores reddit: quia oleum corpus eſt, omne autem corpus aërem alit, utpote qui & tunc ope caloris expanditur, & in ſuperficie bullulas ſive veſiculas, non niſi vaporoſas, præbet, quæ deinde dilaceratæ cum vaporibus aquoſis avolant: vel ſi in campana aut alia ad hoc adaptata machina colligantur, in forma guttularum aquearum confluunt. Particulas igneas ſive igneſcibiles oleo ſubeſſe, uſus noſter quotidianus, dum nobis inſerviendo conſumitur, ſatis offert, ſimulque ingerit inflammationem, utpote quæ omnibus pinguibus communis per facilem

ignis

ignis abraſionem & appropriationem ſatis demonſtratur, oleum enim ob dictum principium inflammabile ſeu ſulphureum in particulas ſubtiliſſimas reſolvi & totum fere ita in auram diſpergi poteſt. Ex quibus ita facile particulæ igneæ ſ. igneſcibiles cognoſci & pro uſibus medicis ac culinaribus æſtimandis judicari poterunt. Quartum denique ſic dictum elementum, aquam puta, ibidem latitare unumquemque, qui chemiæ ſtudium vel primis tantum labris tetigit, evidenter docebit experientia. Si enim oleum inflammationibus conſumitur, quamvis tunc plurimæ particulæ terreæ avolent, in aerem, quæ ſe ſuperpoſito corpori apponunt & fuliginis inſtar adhærent, inſuper adhuc ejusdem terreſtreitatis rudera relinquit ſubtilia, fuliginiformia in ipſo vaſe, ex quo conflagravit.

§. XXV.

Demonſtratis ita quatuor iſtis partibus conſtitutivis, eo facilior ad ſalinas fit progreſſus. Solutio enim calcium metallorum maxime ſolubilium id ipſum ſatis confirmat; utpote quæ nullo alio menſtruo, ac ſalino, fieri poterit. Nam ſi emplaſtra, inferius denominanda, paranda ſunt, tunc omnino accedit ceruſſa, lithargyrium, minium, & ſimilia ſaturnina; quippe quæ calces plumbi, ut ſunt, ita vulgo audiunt, & oleo olivarum commiſcentur: quo ita facto, ope caloris & humidi oleo inhærentis, non tantum ſolutio, ſed & utriusque intima conjunctio perficitur, ut ipſa emplaſtra v. g. album coctum, diapalmæ, Norimbergenſe &c. ſatis oſtendunt. Illud ipſum autem nunquam fieret, ſi oleum principio ſalino deſtitueretur. Vnde ſolent, qui ſolutionem talium nullam cupiunt, ſed v. g. a ceruſſa album, a minio rubrum emplaſtrum deſiderant,

derant, talia tunc demum addere, quando, iam conſumta eſt humiditas plurima, jamque tempus eſt a coctione deſiſtendi. Secus ſi fiat & coctio continuanda ſit, color perit, & ex omnibus color idem plus minus fuſcus emergit. Inde ſi emplaſtra tali modo præparata deinde ſolvantur, eodemque modo, quem in ſapone obſeruamus, tractentur, nunquam fit olei ſeparatio ab calcibus metallorum, ita vt oleum ſui iuris factum & limpidum recuperari poſſit.

§. XXVI.

Ex hiſce itaque olei qualitatibus effectus, quorum immenſus fere in libris crevit numerus, facile diiudicari poterunt; quos etiam ſingulatim ſubminiſtraremus, niſi ejus uſus quandoque omnes iſtos, vel quosdam præſupponendos deſideraret. Eo tamen annitemur, quo & tempori conſulamus & cuique fundamentum ſuppeditemus, ex quo uſus multos & varios diiudicare poterit. Pro facilitanda tamen ejus deſcriptione vtar illo ordine, vt omnem vſum in internum vel externum diſpeſcamus. Supra quidem utriusque generalia & magis hiſtoricam tractationem ingeſſimus: at quum nec eadem res perficiatur, nec ille totus abſorbeatur: inde ad priorem notabimus, quod, quum liquorem eſſe pinguem, qui ſimul craſſus & mucilaginoſus eſt, dixerimus; illud in morbis ſeu vitiis ex humoribus nimium acidis ſive cauſticis, ventriculo inteſtinis & renibus ſubortis aut illuc illatis, optime adhibeatur. Fieri enim aliter non poteſt quin liquor pinguis vim quandam involutivam habeat, quæ venenis propinatis corpori adhuc ſalvo ita obeſt, ut non tantum ejus vim ſtimulantem ac cauſticam cohibeat, ſed

&

& acrimoniam retundat, obvolvat, hebetet, & ita venas ſubire prohibeat, ac confeſtim illud vomitu exturbet, nihilque vitæ periculoſi relinquat. Ex eodem etiam fundamento omnibus acidis acribusque humoribus medetur, qui alias in plurimos morbos exituri fuiſſent. Sic ita Colicæ dolores ab humoribus acribus inteſtina irritantes, alvumque ſubinde obſtruentes, oleum cum vehiculo calido ſumtum ſupprimit, dum agit alvum emolliendo, lubricando, fibras relaxando, humores acres obvolvendo, & ita tormina & ſpaſmos mitigando. Idem etiam ob eandem rationem dicendum de doloribus calculoſis, dum ureteres & meatus urinarios laxat dilatatque, eroſa abſtergit & conſolidat; quo ita facto calculorum tranſitus eo facilius accelerari poterit.

§. XXVII.

Nec minus diarrhœam dyſenteriamque, quamvis funditus non ſanet, eo tamen cohibet, ut per obvolutionem acrimoniæ irritatio inteſtinorum cum torminibus vehementiſſimis ceſſet & tunica villoſa, eaque arroſa, obtegatur, atque ſub hac conceſſa quiete conſolidetur Ex eodem fundamento uſus in ulceribus ac vulneribus internis vulgo laudatus, facile dilucidatur, quum oleum ſua virtute, admixta bile, tamquam coniunctionis medio, in chylum laudabilem abit, hincque probum ſanguini nutrimentum præbeat, quo facto ſanguis antea ſalſus corrigitur meliorque fit, vi cujus deinde fibræ nonſolum relaxantur ſed & agglutinantur conſolidanturque. Haud enim ſcio an celebris ille balſamus Locatelli multum virium accipiat ab illis, quæ oleo, præcipuæ ejus parti, incoquuntur: & experientia docet, quod ſimplex

 oleum

oleum bene dulce etiam tenerrimis interius læſis, ut puerperis, vltra ſpem bene faciat. In colica ſpaſmodica, paſſione iliaca, hernia incarcerata oleum bonum, mite & dulce vim exſerit admirabilem lenitivam, atque rigidam ſtricturam remittentem.

§. XXVIII.

Quum oleo ſupra adſcripſerimus pinguedinem, nec minus ex eadem demonſtraverimus lubricitatem lævitatemque, ex quibus inde prudens Medici judicium progreſſus ad alia facere, & innumeris caſibus, ſeſe tam interne quam externe exſerentibus, vel ſolitarie, vel interveniente alio, adhibere poterit: nos tamen in eo ex brevitatis ratione obiter effectum aſthmaticis non exiguum notamus, ſi nimirum v. g. olei noſtri optimi, vel eius loco olei amygdal. dulc. uncia una cum ſachari cand. alb. unc. II. in electuarium redigamus & ſingulis binis horis magnitud. nucis moſchatæ cum infuſo theiformi ægroto propinamus. Et eodem modo parturientibus tam intus quam externe maximum præbet levamen: quia partum longe melius excludunt & doloribus a partu ſæue continuantibus optatiſſimum ſolatium copioſe hauſto illo conſequuntur. Neque minus infantibus a lumbricis infeſtatis, addito ſucco limoniorum vel granatorum, optime propinatur: quo ita vermes enecantur & expelluntur.

§. XXIX.

Satis nobis ex dato criterio egiſſe videmur. Gradum itaque ulteriorem ad uſum externum faciemus. Quum autem hicce vel ſimpliciter, i. e. nullo alio additamento interveniente, vel non ſimpliciter talis evadat: in-

inde de primo breviter præter uſum ejus vulgarem, quem prægreſſæ ſiſtunt paginæ, dicendum ſupereſt. Id enim quod nobis fuſius delibandum videtur, illa olei vtilitas ſuggerit, quando recte ad vulnera & ambuſtiones ſanandas ita adhibetur, ut oleum vulnus per horæ ſpatium ſupernatare poſſit. Sic non tantum vulnerum labia conſolidantur, ſed & ita ſanantur, ut nulla cicatrix poſtea remaneat: teſte GRVLINGIO *Med. curat. c. V. obſ, XXX.* & ALPINO. Neque minus ex eodem pateſcit, quod ſi corpus oleo tepido inungatur, alvus emolliatur & moveatur. Quin imo in forti ſtranguria ſemicupium ex oleo factum dolores removere urinamque provocare viſum fuit. Idem etiam dicendum in unguium ab acu vel ferro factis puncturis, quippe quas mirabiliter ſanat doloremque ſedat. Quid? quod viperarum nocentiſſimo alias morſui ab ſolo & ſimplici oleo olivarum certiſſima eſt medela: quod noviſſimis obſervationibus in Britannia factis & in Germania repetitis confirmatum eſt.

§. XXX.

Quum autem oleum noſtrum omnibus omnino vulneribus, aliisque externis internisque affectibus medendis quandoque non ſufficeret; ejus tamen uſus alienus eſſe non videretur: inde prudens olim indagavit medici judicium, quo pacto ejus defectum alterius copula ſarcire & ſupplere poſſet. Ex quo factum eſt ut prodirent varia præparata, olea cocta, oleum philoſophorum, ſapo, emplaſtra, unguenta &c. Olea cocta a potiori ita dicuntur, quamvis ſub eisdem & per infuſionem parata comprehendi uſus doceat. Dividuntur vulgo in ſimplicia & compoſita: quorum notitia cuique patet. Utrum-

que autem genus plerumque oleum noſtrum pro menſtruo, ut loquimur, aut baſi agnoſcit: utpote quod multifaria tam ex regno vegetabili, quam etiam animali, capit additamenta. Ad priorem modum herbæ, flores, ſemina &c. referuntur. Qualiter autem ex illis cocta præparentur, fuſius deſuper in diſpenſatoriis, quæ paſſim proſtant, proviſum. Hinc inde tantum monitu neceſſarium ducimus, quod ſubjecta balſamica non aliter, ſi neceſſitas exigat, quam in vaſe bene clauſo coqui, alias potius infundi debeant. At quum plene planeque tam uſum quam præparandi modum, & in eo adhibendas cautelas, exhibuerit Celeb. NEVMANNVS in ſuis *prælect. chemic.* ideo longiores hic eſſe inſtituti ratio vetat.

§. XXXI.

Oleum philoſophorum ſ. laterinum vulgo ideo dicitur, quod ex lateribus candentibus & oleo noſtro ſaturatis deſtillando per retortam præparatur. Quod ita ad claſſem oleorum empyrevmaticorum pertinet, utpote quæ requirunt, ſi ad uſum medicum internum adaptari debeant, ut bis vel ter, ſive per ſe, ſive additamento quodam ſecundum circumſtantias, rectificentur. Hoc ita rectificatum oleum philoſophorum multiplicem habet uſum, tam internum quam externum. Credo enim ſatis evictum eſſe, quod gaudeat vi anodina, antiſpaſmodica, diſcutiente, reſolvente, pellente, reſerante, roborante, calefaciente &c. unde in colica ac aliis abdominis torminibus a gut. V. ad X. cum vehiculo quodam adhibetur: ructus a flatibus nimiis ortos, ut & uteri ſtrangulatus ſedat. Vermes infantum ad gut. I. vel II. cum ſaccharo propinatum enecat. Cavendum tamen, ne nimium præbea-

beatur, nec nimis diu in ſanguineis, cholericisque eiusdem uſus continuetur. Obſtructiones viſcerum v. g. hepatis vel lienis reſerat, dum ſanguinis circulum nonſolum accelerat, ſed & maſſam ſanguineam ſpiſſam attenuat, tranſpirationemque, cum negotio omni ſecretorio, promovet. Ex eadem ratione ſanguinis ſtagnationem circa uterum non ſolum reſerat, ſed & ex ea oriundam menſium detentionem expedit, imo & partum, vel vivum vel mortuum, pellit. Nec minus ob dictam vim reſolventem ſanguinem congrumatum a caſu aut contuſione, ut & mucum pectoris tenacem ac aſperæ arteriæ reſolvit, & his vitiis laborantibus cum vehiculo adaptato ſuadetur.

§. XXXII.

Quum itaque oleum philoſophorum tot tamque variis gaudeat viribus; hinc non incongrue ad calculum, ſabulum, materiamque calculoſam educendam adhibetur. Oleum etiam hoc dum X. vel XII. eſt rectificatum, non a paucis medicis ad epilepſiam, morbosque arthriticos, & paralyticos ſanandos tam interne, quam externe adhiberi æque bene poteſt, quam illud ab aliquot annis celebre oleum animale Dippelianum. Quantum autem hoc oleum interne præſtat, in tantum & externe ejusdem uſus fere patet, cujus experimenta paſſim ad nauſeam relata recitare poſſemus, niſi cumulum cumulare videremur; generatim enim obſervandum, quod externe habeat vim emolliendi, diſcutiendi, maturandi, roborandi, &c. ex quibus tumores duros & ſeroſos diſcutit, nervos & articulos refrigeratos calefacit & roborat, ut & ad contracturas, paralyſin, podagram, malum iſchiaticum, reliquaque vitia arthritica, neque minus tormi-

tormina conducit. Paſſionem hyſtericam, umbilico illitum, ſedat, febrem quartanam dorſo inunctum mitigat, ad aurium catharros ſuſurrosque removendos conducit: quæ omnia ita facile juſtificari poterunt, ſi debita induſtria ſubjectorum individuales conditiones ponderatæ & in conſilium adhibitæ fuerint.

§. XXXIII.

Saponem etiam ex oleo noſtro cum alcali depurato fieri, & ad uſum medicum ſummo cum fructu trahi poſſe, vulgo notum eſt. Quum autem de eo multi Auctores fuſiùs egerint, uti Illuſtris BOERHAVIVS, nec non Excell. D. PRÆSES in peculiari diſſertatione de ſaponis uſu medico, aliique quam plurimi; hinc diutius hic immorando nil niſi opus operatum eveniret. Id autem obiter circa disjunctionem partium conſtitutivarum notamus, quod ea fiat, ſi ſapo in ſpiritu vini vel aqua communi ſolvatur, acidi vitriolici tantum, quantum ad alcali ſaturationem ſufficit, inſtilletur. Sic absque magna efferveſcentia oleum vel pinguedo ſeparatur, & ſi dein ſolutio filtretur & cryſtalliſetur, inde habebis tartarum vitriolatum.

§. XXXIV.

De emplaſtris denique, ob notum ſatis præparandi modum & uſum; plura itidem non adducemus: tantum monentes id cujus differentiæ rationem modo inculcavi, quod olei ſeparatio ſeu disjunctio non uti in ſapone fieri queat. Nam in præparatione emplaſtri fit ope caloris ſolutio iſtarum calcium metallorum, quæ a principio ſalino in oleo contento dependet. Quum autem in illa actione oleum quam maxime mutetur, quod in ſaponis

non ita fit, utpote quæ contactum in multis plurimisque punctis & particulis aqueis ſuperfluis evaporatis ita efficit, ut inde cohæſio horum corporum tantum euadat; in emplaſtris autem hæc cohæſio non ſufficit, ſed potius calces metallorum ſolvuntur, quæ ſolutæ in principia conſtitutiva ejusdem indolis reduci nequeunt.

§. XXXV.

Recitatas haſce ſpecies denique excipiunt unguenta, utpote quibus præparandis oleum itidem vel nativum, vel aliquod oleorum coctorum, adhibetur, cujus modum, uſumque omnes fere medicorum libri recitant. His ita præmiſſis unicum adhuc addo experimentum quod in eo conſiſtit, ſi oleum noſtrum cum acido vitriolio miſcetur & per retortam deſtilletur, impetrabis ſpiritum vitrioli volatilem: in retortæ collo vero videbis ſulphur commune: quod experimentum nobis ſulphurificationem ſimul oſtendit. Hic multa dicendi amplus adhuc eſſet campus: quia vero Illuſtris STAHLIVS, NEVMANNVS &c. de vera ſulphuris origine tam nativi quam artificialis abunde unicuique ſatisfecerunt; illud tantum addo, quod in hoc labore duo adſint ſulphuris requiſita, acidum vitriolium & pars inflammabilis, ſeu principium ſulphureum, quod & phlogiſton dictum eſt; inde facile ratio eruitur, cur præter ſpiritum volatilem ſulphur commune impetretur: de quo plnra ita ediſcere, variisque modis ſulphur eruere anniti poſſemus, niſi ad colophonem ſcripto huic ſuperaddendum variæ rationes vocarent.

§. XVXVI.

Ante vero, quam omnino finiamus, oleum ompha-

 cinum

cinum a veteribus dictum, tandem paucis attingere etiam debemus, quoniam eius vſus in ſcriptis veterum frequentiſſime commendatur & requiritur. Denotant hoc nomine oleum ex immaturis oliuis expreſſum, quod aliquantulum magis, quam id ex maturis, acerbum & adſtringens eſſe debet. Medici id ſubinde ſeorſim commendant. PLINIVS ſic de eo ſcribit: vtiliſſimum eſt omphacinum: prodeſt gingiuis ſi contineatur in ore: colorem dentium cuſtodit magis quam aliud: ſudores cohibet. Eadem fere repetit DIOSCORIDES *lib. I. c. 28.* atque illud inſuper adiicit, quod propter adſtringendi vim ſtomacho ſit accommodatum. Sed vela nunc contraho, atque telluris domino, qui in infinitos hominum vſus oleam, cum tot aliis vitæ commodioris adminiculis, eam proferre voluit, gratias habendas agendasque profiteor maximas. Is faxit vt omnes mei conatus in ſuam gloriam & proximi cedant emolumentum.

F I N I S.

NOBI-

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

DOM. CANDIDATO

S. P. D.

FRIDERICVS HOFFMANNVS

S. R. MAI. A CONSILIIS INTIMIS ET ARCHIATER, FRIDERICIANÆ ET ORDINIS MEDICI SENIOR.

Plurimi quidem ſunt medicinæ ſacris addicti, qui decurſo ſtudiorum in academiis ſtadio ad opem ægrotantibus ferendam ſine mora deproperant; ſed non omnes certe pari felicitate & neceſſariis inſtructi ſubſidiis difficillimum hoc opus adgrediuntur. Tantum enim abeſt, ut illi iam omnes officii ſui partes expleuerint, qui ea medicinæ parte, quam theoreticam vocamus, diligenter exculta & pertractata, generalem quandam remediorum in variis morbis adhibendorum notitiam ſibi comparauerunt: ſed ii demum ad morbos tuto & perite ſanandos idonei habendi ſunt, qui ſanioribus principiis phyſico-mechanicis, anatomicis & chemicis imbuti nobiliſſimam iuuandi ſcientiam viresque remediorum ad certa indiuidua rite applicare didicerunt. Hoc optime Tu perſpexiſt, NOBILISSIME DN. CANDIDATE, utpote qui rerum Tuarum minime ſategiſſe putabas, in celeberrima Heidelbergenſium uniuerſitate theoriam medicam, cum generalioribus medendi præceptis comprehendiſſe; ſed in noſtra qoquue academia Te in praxi caſuali clinica, ſub meo præſertim moderamine, ſtrenue exercuiſti, neque pœnitendos feciſti profectus, ut ideo ſpem foueam prorſus non dubiam, fore, ut aliquando in ipſo artis exercitio multum conſilio & auxilio Tuo vtilitatis ægrotantibus adferas, multumque laudis inde reportes. Id quod ego ex tot pectore voueo, Deumque precor, ut amplius egregiis Tuis conatibus adſiſtat, clementiſſime! Vale! Dabam Halæ Magdeb, a. d. XXIV. Nov. MDCCXL.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

DOMINO CANDIDATO.

S. P. D.

PRÆSES.

Mineruæ donum prædicabant veteres Athenienſes oleam arborem, hocque eximio beneficio multum ſeſe efferebant. Quæ cauſa eos adduxerit, vt artium atque ſcientiarum præſidi deæ eam conſecrarent, hanc puto eſſe, quoniam oleum præbet, ſine quo lucubrationes, ſtudioſis hominibus in primis neceſſariæ, non poſſunt peragi. Sed forte præclaros etiam in medicina olei vſus reſpexerunt. Eandem enim Mineruam ſuam etiam Hygeæ pulchro cognomine honorabant, tamquam medicinæ præſidem & bonæ valetndinis conſeruatricem. Sed hæc alii maiori otio exquirant. TV, Candidate digniſſime, non alienum a perſona tua laborem adgreſſus, Minerua noninuita de arbore & dono Mineruæ lucubrationem inſtituiſti. Fertur ſapiens vir dixiſſe, plus olei quam vini conſumendum eſſe eruditionis cupido. Id quidem TV exemplo tuo comprobas, qui omni vitæ inſtituto ſobrius & temperans, ſi quid exceſſiſti in aliqua re, nimio litterarum amore & ſtudio videris reprehendendi cauſam dediſſe. Opto vt fructum induſtriæ tuæ plurimum conſequaris. Vt hoc TIBI nobisque liceat, DEVM precor, ne pacis oleam ſinat ſtringi verberarique, quod omnino temporibus hiſce, ſi vmquam alias ſolliciti metus plenis, extimeſcendum videtur. Vale plurimum. Scripſi die XXIV. Nouembris MDCC XXXX.

Kan

Kan Freundſchafft noch beſtehn, die ſich auf Liebe gründet,
Da gleiche Kunſt und Fleiß Hygäens Söhne bindet:
So bleibt auch **werthſter Freund** diß Bündnis unge-
kränckt,
Das beider Sinn und Trieb nach Fleiß und Tugend lenckt.
Es mögen andre ſich bey Glas und Wein verſchweren:
Wir üben uns indeß in **Hoffmanns** weiſen Lehren.
Kein Seckt ſchmeckt ie ſo ſüß, als Hertz und Ohr ſich freut,
Wenn **Schultzens** kluger Mund geprüfte Lehren ſtreut.
Doch wie? **gelehrter Freund**! wie kanſt **Du** wohl verlangen,
Da Aug' und Hertz an **Dir** und **Deiner** Tugend hangen
Dir heut zu widerſtehn? wie? wird aus Freund ein Feind?
Nein glaub es nicht, wenn Wort und Blick gleich feindlich
ſcheint.
Jch will nur Zeuge ſeyn von **Deinen** Treflichkeiten,
Und **Dir** indeß ein Lied zu **Deinem** Ruhm bereiten:
Doch zürne nicht wenn **Dir** mein Lied zu froſtig klingt.
Denck, daß ein Freund nur rein und nicht zu künſtlich ſingt.
Dein Fleiß war unermüdt der Wahrheit nachzudencken,
Drum ſäumt Hygea nicht **Dir** Crantz und Blum zu ſchencken.
Leb' **werthſter Freund** vergnügt, und wenn **Dein** Glück
Dich ziert,
So glaub' daß Frauendorff erfreute Triebe ſpürt.

In dieſen wenigen Zeilen wolte ſeinen
werthgeſchätzten Freunde ſeine Hoch-
achtung bezeugen

C. W. Frauendorff

aus Pommern, der Artzney-Kunſt Befliſſener. Oppon.

So wird der Doctor-Hut mit Recht **Dir** aufgeſetzt
Von Meditrinen Hand, die **Dich** als ihren Sohn,
Uns zu gantz ſeltner Luſt, **Dir** zum verdienten Lohn,
Hochwerthgeſchätzter Freund! deſſelben würdig ſchätzt.

Die künftge Zeit heißt uns noch gröſſers von **Dir** hoffen;
Der Tugend ſteht der Weg der Ehren immer offen.

Mit dieſen wenigen gratuliret dem Herrn Doctorando ſeinem werthgeſchätzten Herrn Vetter zu der erlangten Doctor-Würde, Deſſelben ergebenſter Vetter und Diener

Henr. Theod. Emminghaus
aus Hagen in Weſtphalen, der Rechten Befliſſener.

SO öffnet ſich mein Hertz, die Freude zu bezeugen,
Die, **werthgeſchätzter Freund**! ſich hat in mir gerührt.
Da **Du** nunmehro wilſt Minervens Thron beſteigen,
Darauf Hygea **Dich** an ihren Händen führt.
Du wirſt mit allen Ruhm den Doctor-Hut erlangen,
Der **Dir** vor **Deinen** Fleiß zum Lohn iſt zugedacht.
Drum wünſch ich daß **Du** mögſt mit GOttes Seegen prangen.
So iſt bereits **Dein** Glück im Vatterland gemacht.

Dieſes wolte dem Herrn Doctorando, ſeinem werthgeſchätzten Freunde zur Verſicherung beharrlicher Freundſchafft hinzufügen

F. Vorſter
LL. Cult, Hagena Marcanus

MAn ſuchet deſſen Ruhm zu mehren,
Und ſetzet den zu hohen Ehren;
So ſich in wahrer Weißheit übt,
Und denen Tugenden ergiebt.
Dis ſind gewiß die beyden Sachen,
So viele Menſchen glücklich machen,
Und in der gantzen weiten Welt,
Hält man auf Weißheit mehr als Geld.

Mein

Mein **Freund**, daß ich von Tugend ſage,
Und von der Weißheit was vortrage,
Geſchiehet warlich nur darum,
Weil **Du** heut Doctor wirſt mit Ruhm.
Du biſt mit Tugend angefüllet,
In **Deiner** Bruſt ſich Weißheit hüllet,
Drum ſchencket man **Dir** Muſen-Sohn,
Den Doctor Hut **Dir** heut zum Lohn.
Es müſſe ſich **Dein Ruhm** ausbreiten
Zu dieſen nnd zu allen Zeiten,
Dis wünſcht ein jeder ſo **Dich** kent
Auch der ſich hie **Dein** Diener nent.

J. L. H. Zahn
LL. C.

WEil die Oliven Frücht zu ihrer Reiffe kommen,
So deucht mir haſt Du es recht eben abgepaßt;
Daß Du zur ſelben Zeit Dir veſte vorgenommen,
Und, wahrlich mit Bedacht, vielleicht den Schluß gefaßt:
Zu eben einer Zeit dis alles einzuleſen
Was Dein jetzt reiffer Fleiß vor längſten ausgeſät.
Und dieſes wird es ſeyn, was meine Pflicht geweſen
An dem mich zu erfreun, was von Dir wird gemäth;
Das iſt der Doctor-Huth, der Dir zu Theil wird werden,
Mit dem Du heute prangſt, und der uns auch verſpricht,
Daß Du ins künfftige der Menſchen Wohl auf Erden
Beförderſt, ſonderlich, was ihren Leib gebricht,

Dis wünſchet von Hertzen GOtt laß es gedeyen,
So wird ſich **Weſtphalen** mit einem erfreuen:
Der ſich in **Halle** der Rechten befleiſſet,
Zu **Hilbeck** gebohren und nahmentlich heiſſet:

Theod. Dan. Oſthoff.

Vſum

VSum Palladiæ perdocte tradis olivæ,
Quod TIBI conſilium Diva MINERVA dedit.
Hæc Dea Te primum dignum illa laude putavit,
Qui doceas oleæ pinguia dona ſuæ.
Sic geris æternos divinæ frondis honores:
Sic TIBI perpetuo dextera PALLAS erit.

Io. Steph. Pütter.
Jur. Stud, Iſerlohnia-Marcanus.

DJe Lehrer, die Verſtand und Tugend koſtbar ſchätzen,
Von denen iſt **Dein** Fleiß vor langer Zeit gezehlt,
Sie können ſich mein **Freund!** an ſolchen ſo ergötzen,
Daß ſie **Dich** darum jetzt zum Doctor auserwehlt.

Dis hat mir Herr **Dähnert** recht hertzlich gefallen,
Drum läſſet ein fröliches VIVAT erſchallen

Joh. Chriſt. Wurm.
LL. Cult. aus Weſel.

PAr bleu! der Deuſch-Franços. der bleiben nit ßu Ahuß
Wenn Sie nit gratulir ſie komm nit auf der Smauß:
Par ma Foi, daß wär vor mir ſehr viel touchir.
Auck ſoll der Leute mein, ein Carmenat ßu ſchmir
Daß ſey ſo kroſſen Kunſt, daß man der Ahlß ßerbreck
Und auck die Koff ſich muß ßerſtoß an dieſer Dreck.
Sie kan ßwar nit viel Deuſch, auck nit Latin verſteh,
Jck abhen Francken-Reick mein Leben nit keſeh;
Allehn, daß ſie nit kan ein Vers ßuſammen ſchmir,
Daß ahb, mein Ehrßens-Freund, jeßund an Dick probir.
Warum? weil ßu der Dogtor-Uhth ein gratulation
Nack ſeine Schuldigkeit, keſeſſet

du-Buiſſon.

Arn